SIMPOZIONUL INTERNAȚIONAL

„UNITATE ȘI DĂINUIRE. CENTENAR ROMÂNIA MARE 1918-2018”

EPISCOPIA CARANSEBEȘULUI
UNIVERSITATEA „EFTIMIE MURGU” REȘIȚA
Reșița, 16-17 aprilie 2018

EDITURA MONTEFANO
EDITURA EPISCOPIEI CARANSEBEȘULUI
2019

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

Editura Montefano
ISBN 978-88-87151-54-1 (volume: Unitate şi dăinuire. Centenar România Mare 1918-2018)

Editura Episcopiei Caransebeşului
ISBN 978-606-8458-25-0

Monastero San Silvestro Abate
Via San Silvestro, 66
60044 Fabriano, Italia
Tel. (+ 39) 0732-21631
Fax (+ 39) 0732-21633
c/c postale 16134603

E-mail: sansilvestro@silvestrini.org

http: //www.monasterosansilvestro.org

Episcopia Ortodoxă a Caransebeşului
Editura Episcopiei Caransebeşului
Consilier cultural: Arhim. dr. Casian Ruşeţ
Str. Nicolae Corneanu, nr. 5
325400 Caransebeş
Judeţul Caraş-Severin, România
Tel.: (+40)-255-516.412
E-mail: cultural.epcaransebes@gmail.com

http://www.episcopiacaransebesului.ro

OPERA ȘTIINȚIFICĂ ȘI PUBLICISTICĂ A PROFESORULUI CONSTANTIN RUDNEAN

THE SCIENTIFIC AND JOURNALISTIC WORK OF PROFESSOR CONSTANTIN RUDNEAN

Dr. Mircea MĂRAN

Abstract

The article presents some aspects of the life and work of Constantin Rudnean, a professor in Caransebeș and Arad, a journalist and scientific researcher, a deacon, a loyal collaborator of many interwar publications, including „Foaia diecezană" and „Biserica și școala", published in Arad. He was born in the Serbian Banat and after he moved to Romania, he did not sever ties with his fellow countrymen found on the other side of the border, especially important in this regard being his articles published in the weekly „Graiul românesc" in Pančevo and „Nădejdea" in Vršac.

Keywords: *journalism, history, collaborator, Serbian Banat.*

Unul din numele importante a vieții didactice, științifice, publicistice și confesionale ortodoxe în Banatul interbelic este cel al profesorului, cercetătorului științific, publicistului și diaconului Constantin Rudnean, originar din Banatul sârbesc, dar care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în ținuturile bănățene încadrate după 1918 în România, fără a întrerupe însă relațiile cu consătenii și conaționalii săi din Banatul iugoslav.

Constantin Rudnean ***s***-a născut pe data de 8 iulie 1904 în localitatea Satu Nou (azi Banatsko Novo Selo) din Banatul sârbesc, în apropiere de Panciova. Unul dintre cele mai importante centre naționale, culturale și confesionale a românilor din Banatul sârbesc, Satu Nou este cunoscut prin activitățile culturale intense ale cetățenilor săi, prin starea economică favorabilă și, nu în ultimul rând, prin numeroase personalități marcante, din rândul etniei române și sârbe, care s-au născut sau au trăit și activat acolo. Amintim numele profesorului universitar, savant, scriitor și enciclopedist Radu Flora, al poetului Ioan Flora, sculptorului Livius Balnojan, etnologului Nikola Zega, chimistului Alexandru Zega etc., cărora le putem adăuga, în cercul restrâns al celor mai importante personalități provenite din această localitate, și numele lui Constantin Rudnean, oarecum marginalizat până în prezent.

Familia Rudnean se amintește în conscripția gospodăriilor din Satu Nou din anii 1799-1800[1], sub numărul casei 251, capul familiei fiind Stoian Rudnean(in). Din aceeași familie, la începutul secolul al XX-lea se mai evidențiază învățătorul Pavel Rudnean[2], dar și dr. Roman Rudnean, care a fost primul medic român originar din localitățile Banatului sârbesc[3] și la un moment dat unicul medic român la Timișoara[4].

După absolvirea școlii primare în localitatea natală, tânărul Constantin termină liceul și Facultatea de Istorie din Cluj, avându-l ca profesor, printre alții, și pe cunoscutul istoric (medievist) Ioan Lupaș. Ca istoric, Constantin Rudnean a dedicat studii importante activității revoluționare a lui Eftimie Murgu, cunoașterii districtului autonom al Caransebeșului în Evul Mediu, călătorilor străini care au trecut prin Banat și învățământului primar româno-iliric la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. În contribuțiile sale a prezentat unele aspecte mai puțin cunoscute din istoria Banatului[5].

Cadru didactic apreciat, profesor de istorie la liceul „Traian Doda" din Caransebeș, pe data de 28 octombrie 1931 a fost hirotonit de către episcopul Iosif Traian Badescu întru diacon în capela episcopală din Caransebeș[6]. În anul 1935, printr-un decret regal, postul său de profesor la liceul „Traian Doda" a fost confirmat prin numirea sa de profesor titular definitiv la catedra de istorie a acestui liceu[7]. Diaconul Rudnean a funcționat ca profesor și la Școala de cântăreți din Caransebeș, înființată în 1931. Din motive particulare, în anul 1936 se transferă pe post de profesor de istorie la Școala Normală din Arad (unde lucrează până în anul 1951[8], când este propusă trecerea sa la postul de asistent la secția de istorie a Muzeului din Timișoara[9]). Redacția *Foii diecezane* acordă o atenție deosebită plecării lui Rudnean la Arad, acesta fiind unul dintre cei mai activi colaboratori ai publicației eparhiale, subliniind că profesorul „se depărtează totuși dela noi, întrerupând atâtea inițiative și planuri frumoase. Nădăjduim că *Foaia diecezană*, care îi păstrează o amintire plină de gratitudine, și pe viitor se va împărtăși de atenția și colaborarea d-lui profesor Constantin Rudnean, a căruia plecare temporară o regretăm infinit de mult"[10].

[1] СРЕТА ПЕЦИЊАЧКИ, Банатско Ново Село *у XVIII и* почетком *XI*X века, Банатско Ново Село и времена прошла (6), 2008, p. 53.
[2] ILIE BABA ȘI VALENTIN MIC, *Pagini de cultură* și *spiritualitate,* Satu Nou, 2002, p. 56.
[3] IOSA LOTREAN, *Istoria medicinei în Banat*.
[4] *Plugarul român*, Timișoara, nr. 25 din 1906, p. 3.
[5] *Enciclopedia istoriografiei românești*, București, 1978, p. 286.
[6] *Foaia diecezană*, nr. 44, 1931, p. 4; *Nădejdea*, Vârșeț, nr. 45 din 1931, p. 4.
[7] *Foaia diecezană*, nr. 1, 1935, p. 7.
[8] ANTON ILICA, *Istoricul Preparandiei din Arad*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2012, p. 338.
[9] VASILE RĂMNEANȚU, *File din istoria Muzeului Banatului din Timișoara*, p. 503.
[10] *Foaia diecezană*, nr. 38, 1936, p. 7.

Ca argument că legăturile sale cu Caransebeșul nu au fost întrerupte nici după plecarea sa la Arad, pe lângă articolele pe care continuă să le publice în *Foaia diecezană*, la sfârșitul anului 1939 este dinstins de episcopul Vasile Lăzărescu cu brâu roșu[11]. În Monografia Eparhiei Caransebeș este amintit ca „distins colaborator al *Foii diecezane*”[12], fiind subliniată proveniența sa din Banatul sârbesc, de la Satu Nou. Conștient de acest fapt sau, poate, la insistența colegului și colaboratorului său, la paginile dedicate parohiei Satu Nou (521-523), Nicolae Cornean, autorul Monografiei Eparhiei Caransebeș publică și fotografia-portret a diaconului Constantin Rudnean.

Din activitățile sale didactice și științifice, mai amintim faptul că a ţinut conferinţe în cadrul „Şcolii ţărăneşti“, organizate de *Astra*, la Caransebeş[13]. În 1931 este consemnată conferința sa intitulată „Isus și ispita”[14]. A fost membru al secţiei istorice, etnografice şi de muzeu a Regionalei „Astra bănăţeană” (1937)[15], colaborator al Muzeului regional al Banatului din Timişoara, în 1950 fiind pe lista „unui colectiv de membrii amatori ai muzeului”[16].

După Al Doilea Război Mondial mai funcționează și ca lector la Facultatea de Istorie și Geografie din Timișoara[17].

Ca publicist, a colaborat în perioada interbelică la *Calendarul Românului* şi *Foaia Diecezană* din Caransebeş, la *Biserica și școala* din Arad, cât şi la alte publicaţii ale timpului, printre care şi la *Graiul românesc* din Panciova și *Nădejdea* din Vârșeț. În ceea ce privesc contribuțiile sale în *Foaia diecezană*, primul articol în această publicație i-a fost publicat în nr. 8 din anul 1928, intitulat „Idealul creștin”. Pe lângă articolele cu conținut strict teologic, mai contribuie și cu texte din domeniul istoriei, filozofiei, articole cu caracter educativ, dar și cu recenzii ale cărților noi, semnate de diferiți autori români și străini, și nu în ultimul rând, cu articole cu caracter informativ. Am consemnat, până în anul 1941, 204 articole semnate de acest autor pe paginile *Foii diecezane,* dintre care 9 sunt publicate sub formă de foileton, în două sau mai multe numere. Numeroase articole, după cum am amintit, i-au fost publicate și în organul Eparhiei Aradului, *Biserica și școala*, în special după

[11] *Biserica și școala*, Arad, nr. 1, 1940, p. 7.
[12] NICOLAE CORNEAN, *Monografia Eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș, 1940, p. 523.
[13] *Transilvania*, Buletin de tehnică a culturii, nr. 4, Sibiu, iulie-august 1935.
[14] *Foaia diecezană*, nr. 48, 1931, p. 5.
[15] DUMITRU TOMONI, „Regionalismul cultural în Banatul interbelic. Înfiinţarea şi organizarea regionalei «Astra Bănăţeană» (1937)”, în *Analele Banatului*, S.n., Arheologie-istorie, XV, Timişoara, 2007, p. 269.
[16] V. RĂMNEANŢU, „Renaşterea unui muzeu. Muzeul Banatului din Timişoara în anul 1950”, în *Analele Banatului s.n. arheologie istorie,* XVI, 2008, p. 350.
[17] *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 286.

trecerea sa la noul post de munca în anul 1936.

În *Enciclopedia istoriografiei româneşti* se amintesc cele mai valoroase lucrări scrise de Constantin Rudnean, cinci la număr, la care noi adăugăm, în ordin cronologic, şi alte lucrări ştiinţifice ale acestui autor, publicare în reviste sau ca broşuri:

- „Un istoric bănățean uitat”, în Banatul, I, nr. 8-9, august-septembrie 1926.
- „Istoricul bănățean dr. Ioan Sârbu”, Banatul, II, nr. 1, 1927.
- *Divinitatea lui Iisus Hristos*, Biblioteca religioasă-morală, Caransebeş, Tipografia diecezană, 1931.
- „Evenimentele istorice din 1848 şi politica ministrului Szemere Bela – Ascţiunea lui Eftime Murgu în Banat”, în *Revista Institutului Banat-Crişana*, nr. 2, 1933.
- *Creştinism şi ortodoxie* (coautor Nicolae Cornean), Biblioteca Frăției Ortodoxe Române – secția eparhială Caransebeș, nr.2, Caransebeș, 1934[18].
- *Frământări revoluţionare în Banat şi Societatea Secretă „Constituţia” (1830–1835)* (coautor Alexandru Rusu).
- *Procesul bisericesc şi juridic al Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, Biblioteca religioasă-morală, Caransebeş;
- *Daten zur Entstehungsgeschichte Temesvars*, în Forchungen zur Volks – und Landenskunde, vol. IX, Sibiu, 1966. (coautori A.Ţintă, M. Bizerea, Al. Rusu)
- „Consideraţiuni istorico-geografice asupra districtului autonom al Caransebeşului în evul mediu”, în Studii de istorie a Banatului, I, 1969. (coautor Marius Bizerea)
- „Călători străini despre Banat și Timișoara (sec. XVIII-XIX)”, în *Studii de Istorie a Banatului*, Timișoara, vol. II, 1970. (coautor Alexandru Rusu)
- „Probleme istorico-religioase din Banat”, în *Mitropolia Banatului*, Timişoara, nr. 1-3, vol. 30, 1980.

În special considerăm interesant, în ceea ce privește activitatea științifică și publicistică a lui Constantin Rudnean și legăturile sale cu ținutul natal, volumul dedicat lui Ștefan Jianu (1882-1918), la elaborarea căruia au contribuit cinci autori, printre care și Constantin Rudnean. În memoria acestei personalităţi marcante din istoria cultural-şcolară a românilor bănăţeni, originar din Alibunar în Banatul sârbesc, un colectiv de autori a alcătuit în anul 1935 un volum omagial intitulat „Un luptător bănăţan: Ştefan Jianu”. Autorii acestui volum sunt cinci la număr, dintre care trei sunt originari din Banatul sârbesc: Constantin Rudnean (originar din Satu Nou), Ioan David (originar din

[18] NICOLAE CORNEAN, *Monografia Eparhiei Caransebeş*, Caransebeş, 1940, p. 94-95; *Banatul literar*, nr. 1, Timişoara, septembrie 1934, p. 36.

Panciova) şi Aurel Uroş (originar din Doloave), ceilalţi doi autori fiind Aurel Moaca şi Nicolae Cornean.

Una din lucrările de referință ale profesorului Rudnean din perioada interbelică este desigur și broșura intitulată *Religia islamică,* publicată la începutul anului 1931 pe 32 de pagini, care „cuprinde un mănunchi de prețioase și obiective considerații asupra religiei ultimului profet, reformatorul unei religii păgâne, Mahomed”[19]. Această broșură, care „are destule calități ca să se impună plăcut nu numai omului de știință specializat, ci oricăruia cartea i-ar pica în mână”[20], ca o lucrare „istorico-critică și... polemică”, încearcă să prezinte, din punctul de vedere al unui teolog ortodox creștin, caracteristicile principale ale religiei propagate de Mahomed. Apariția acestei prime broșuri a lui Constantin Rudnean nu a trecut neobservată nici în Banatul iugoslav, mai concret în săptămânalul *Nădejdea* din Vârșeț, care îl apreciază pe autor ca un „distins fiu al Torontalului, care se reliefează de mai mulți ani în publicistica noastră”[21]. Despre broșura propriu-zisă, Lucian Costin, autorul referatului, apreciază că „lucrarea e scrisă într-un stil academic și urmărește din punct de vedere istoric-filosofic doctrina mohamedanismului de la fondare până la expansiunea ei. Comparațiile atât de obiective între religia creștină și cea mohamedană îi dau lucrării o importantă deosebită, căci e o orientare judicioasă asupra atâtor chestiuni filosofice”[22].

De fapt, începuturile activității publicistice și științifice ale profesorului Rudnean sunt legate chiar de presa din ținutul său natal. Anume, Constantin Rudnean publică primele articole, pe când era student, în săptămânalul *Graiul românesc* din Panciova, oraș găsit în imediata apropiere a satului său natal. Acest săptămânal a fost organul Partidului Român din Regatul S.C.S., avându-l ca redactor și proprietar pe dr. Ioan Jianu, avocat din Alibunar și primul deputat al P.R. în Parlamentul iugoslav. Tânărul Rudnean, în etate de 19 ani, publică primul său articol în nr. 35 al gazetei *Graiul românesc* din anul 1923, intitulat „Spicuiri din istoria Românilor” (p. 1-2), după care urmează o serie de articole care pe bună dreptate îl încadrează, în ciuda tinereței sale, printre cei mai fideli și cei mai productivi colaboratori ai săptămânalului panciovean. Mai concret, în anul 1923 publică încă un articol, în nr. 38 (p. 1) – „Însemnătatea literaturii române”, iar în anul 1924 publică un șir de 29 de articole din domeniul istoriei, filozofiei și literaturii, texte asemănătoare referatelor școlare ale unui student, dar care indică talentul, competența și hărnicia lui Rudnean și care, de fapt, deschid calea viitoarelor intervenții deosebit de valoroase din aspect științific,

[19] *Foaia diecezană*, nr. 5, 1931, p. 4.
[20] *Ibidem*.
[21] *Nădejdea*, Vârșeț, nr. 45, 1931, p. 2.
[22] *Ibidem*.

publicistic și literar ale acestuia, în presa interbelică. Valoarea acestor articole, pe lângă faptul că au înlesnit tânărului student să-și exerciteze „meseria", au reprezentat pentru publicul cititor român din Banatul iugoslav o lectură foarte utilă în cunoașterea istoriei și a literaturii naționale, în situația în care presa din România, în primii ani interbelici, încă cu greu putea pătrunde în gospodăriile minoritarilor români din regatul iugoslav.

Colaborarea sa la *Graiul românesc* continuă și în anul 1925, unde am consemnat trei articole publicate de acest autor, număr care probabil nu este definitiv având în vedere faptul că nu s-a păstrat completul pe întregul an al acestei gazete.

După încetarea apariției *Graiului românesc*, în anul 1926, Rudnean nu renunță la colaborarea cu confrații săi din ținutul natal, continuând, ce e drept mai rar, să publice artiicole în săptămânalul *Nădejdea* din Vârșeț, care și-a început apariția în anul 1927. Astfel, în numărul 22 al *Nădejdei* din anul 1927 îi apar două articole pe aceeași pagină (p. 2), intitulate „Viața poporului român" și „Să ne iubim biserica". De data aceasta, însă, autorul nostru semnează prin: *Constantin Rudnean, licențiat în litere și filozofie.*

În perioada comunistă, colaborarea sa cu cei din Banatul iugoslav continuă în special pe plan științific - cu consăteanul său profesorul Radu Flora și cu Societatea de Limba Română din Voivodina - publicând, printre altele, studiul intitulat „Școlile româno-ilirice la sfârșitul secolului al XVIII-lea și la începutul secolului al XIX-lea", în *Analele Societății de Limba Română*, nr. 3-4, Zrenianin, 1972-1973.

Evident, opera științifică și publicistică a lui Constantin Rudnean depășește considerabil cadrele locale și regionale, valoarea ei primind un caracter mai larg, pornind de la articolele publicate în presa interbelică cu subiecte care tratează probleme universale, până la studiile postbelice, publicate prin revistele științifice din România și Iugoslavia, în care este preocupat de istoria spațiului bănățean. Profesorul și savantul, diaconul și publicistul Constantin Rudnean rămâne, fără doar și poate, una dintre cele mai importante personalități provenite din rândul românilor din Banatul sârbesc, a cărui viață și operă nu a fost până în prezent prezentată în mod corespunzător în istoriografia noastră. Acest articol are chiar menirea de a readuce numele său în focarul atenției, în rândul intelectualilor noștri cu merite deosebite în promovarea valorilor istorice, confesionale și didactice ale Banatului de ambele părți ale frontierei româno-sârbe.